

ИСЛАМ И МУСЛИМАНИ У ГВАЈАНИ: ПОДЕЛЕ, ДОБРОБИТ ДРЖАВЕ И ВЕЗЕ СА МУСЛИМАНСКИМ СВЕТОМ

Владимир Ђирић

Факултет истраживачких наука, Универзитет у Београду, Србија

Гвајана је са укупном популацијом од 7,3 одсто муслимана једина земља западне хемисфере која је стална чланица Међународне исламске конференције. Осим кратког историјског прегледа досељавања муслимана у Гвајану са Индијског потконтинента, у овом раду су представљени поједини аспекти преко којих се муслимани у Гвајани остварују друштвено и како утичу на друштво и благостање гвајанског народа у целини. Посебно су истакнути проблеми са којима се гвајански муслимани свакодневно сусрећу, као што су арабизација, унификација и сукоб традиционалистичких и реформаторских струја. Због везе Гвајане са Ираном, која је у све већем процвату, у раду је обрађен и однос између ове две земље.

Кључне речи: *ислам, муслимани, Гвајана, традиција, Индијски полуострв, исламске организације, међународни односи*

Увод

Гвајана је поред Суринама, са укупном популацијом од 7,3 одсто муслимана, једина земља западне хемисфере која је стална чланица Међународне исламске конференције. О муслиманима у Гвајани до почетка прве деценије двадесетог века веома мало се знало, а у жижу јавности су дошли после открића завере једног од вођа Ал-Каиде који има гвајански пасош, а који је имао намеру да дигне у ваздух њујоршки аеродром *Д. Ф. Кенеди*. Међутим, кад се све сабере, и даље остаје да се о исламу и муслиманима у Гвајани изузетно мало зна и да има једва неколико истражитеља и писаца који су о њима писали.

Осим кратког историјског прегледа досељавања муслимана у Гвајану са Индијског потконтинента, у овом раду биће представљени поједини аспекти преко којих се муслимани у Гвајани остварују друштвено и како утичу на друштво у целини, пре свега, преко својих организација које делују и као део невладиног сектора, а такође и проблеми са којима се сусрећу, као што су арабизација, сунификација и сукоб са традиционалистичким и реформаторским струјама, али без дубоког улажења у догматске расправе. Због везе Гвајане са Ираном, која је у све већем процвату, у раду ће бити обрађен и однос између ове две земље. Иако се често може чути о антагонизму између муслимана и Индогвајанаца у овој земљи, овде тај аспект неће бити обрађен, понајвише зато што муслимани преко својих организација у земљи, а и у целом муслиманском свету, значајно доприносе благостању гвајанског народа у целини.

1. Први досељеници

Гвајана је бивша британска колонија, која је независност стекла 1966. године. У њој је, као и у осталим британским колонијама широм света, робство укинута 1834. Велика Британија је од тог доба у Гвајани спроводила мере чији је циљ била подршка бившим робовима, углавном црнцима довозеним из западне Африке, да наставе да раде на пољима шећерне трске. Међутим, мере су само делимично уродиле плодом јер је тек око половине бивших робова наставило да ради на пољима, док је друга половина то одбила, понајпре због лошег и нехуманог опхођења господара према њима (видети: Khanam & Chickrie 2009). Због уочљивог помањкања радне снаге, на иницијативу Џона Гледстона¹, власника *Гледстон естејтс* (*Gladstone Estates*), 1838. године започиње процес насељавања тек аболираних робова са Индијског потконтинента. Занимљив је податак да се за време Индијског индента (1838–1917) у Гвајану доселило око 239.000 радника из ондашњег Хиндустана (исто) и да је од прва 424 досељеника са Индијског потконтинента, који су сви били поприлично равномерно распоређени по целој Гвајани, 94 било муслиманске вероисповести, или 21 одсто од укупног броја пристиглих (исто), док су остали били припадници хинду религија. У данашњој Гвајани, према попису из 2002. године, живи 7,3 одсто муслимана од укупног броја становника (исто), а поменута 1838. година узима се као година доласка ислама у Гвајану (Chickrie 1999). Међутим, и поред чињенице да су до-

1 Прва фаза насељавања Гвајане радном снагом коју су чинили тек ослобођени робови са Индијског потконтинента позната је као „Гледстонов експеримент”; о целом историјату насељавања Гвајане робовима и радном снагом видети опширније у: Khanam and Chickrie 2009.

лазили из забачених руралних средина потконтинента, из више држава, међу којима су Утар Прадеш, Бихар, Мадрас Западни Бенгал (Chickrie 1999), као и да су били углавном неписмени, међу њима је, верује се, било и веома образованих муслимана, међу којима и два хафиза (они који *Кур'ан* знају напамет) (Khanam and Chickrie 2009; Chickrie 1999). Такође, муслимани су са собом у Гвајану донели сва своја етничка обељежја, од којих су најважнији језик урду и богата могулска култура.

Убрзо по доласку, муслимани се организују и, без обзира на непостојање џамија у новој средини, славе све исламске верске празнике, као што су рамазански Бајрам, Курбан-бајрам, а такође су донели и фестивал који се зове *Тазија*¹ (Khanam and Chickrie 2009). Што се тиче џамије, прва је изграђена захваљујући авганистанској имиграцији која је дошла у Гвајану заједно са имиграцијом са потконтинента (исто)², и то још у првом налету имиграције; то је *Џама'а месцид* у Квинстауну. Касније, са приливом нових имиграната, број џамија је растао, па остаје записано да је до 1917. године, тачније до краја система Индијског индента, било 46 џамија, да би данас, према наводима Централне исламске организације Гвајане (ЦИОГ), број џамија које постоје у Гвајани био око 140 (исто). Такође, поред џамија, до тридесетих година двадесетог века основане су и две муслиманске организације: Исламско удружење Британске Гвајане (ИУБГ) и Садр анђуман-е ислам (САИ) (исто)³. Данас у Гвајани имамо бројне исламске организације и центре, а процењује се да их има око 130 (Westerlund & Svanberg, ed., 1999). Међу најзначајнијима су: Уједињени исламски Садр анђуман Гвајане (Guyana United Sadr Islamic Anjuman – GUSIA), Анђуман хифазатул ислам (Hifaz), Централна исламска организација Гвајане (Central Islamic Organization of Guyana – CIOG), Исламски труст Гвајане (Guyana Islamic Trust – GIT), Муслиманска омладинска лига (Muslim Youth League – MYL) и Хуџатул-улама/Таблиги џама'ат (Chickrie 2007: 402). Од 1998. године, Гвајана је, поред Суринама, једина земља Јужне Америке која је стална чланица Организације исламске конференције (Chickrie 1999) – највеће међународне организације на свету после Уједињених нација.

Рејмонд Чикри, рођени Гвајанац и наставник из Њујорка, који данас предаје на Блиском истоку (видети: Raymond Chickrie – caribbeanmuslims.com), а који је један од ретких истраживача који се бавио исламом и муслиманима у Гвајани, први је подробно објаснио да су први *муслимани*

1 О фестивалу *Тазија* касније ће бити више речи.

2 Подробно о историјату авганистанске имиграције видети: Chickrie 2002.

3 Како је Гвајана у време оснивања тих организација још увек била британска колонија, називе имамо онакве како су овде наведени; касније се ови називи мењају (видети: Chickrie 2007).

у Гвајани били робови које су Британци и Холанђани довозили са обала западне Африке у 16. и 17. веку (Khanam and Chickrie 2009). Међутим, тим робовима је било забрањено да упражњавају ишта везано за религију, било да се ради о исламу или анимизму. Такође, забрањено им је било и да говоре својим језиком (исто), а притом су и примали веру својих господара, тачније хришћанство. Због изузетно лошег и нехуманог опхођења господара према њима, а и због чињенице да им је религија била ускраћивана, они су заборављали и напуштали своју свеукупну традицију донету из Африке, а када је реч о муслиманима, остала су само имена која су давана деци (исто). Иако може да звучи парадоксално, поједини писани материјали исписани арапским језиком налажени су још почетком 19. века (исто), што говори о писмености ондашњих робова, а исто тако и о могућности појединаца да читају *Кур'ан*¹. Због веома јаке хришћанске мисије међу овим робовима, многи су се преобратили у хришћанство (видети: Chickrie 1999)², а после аболиције многи су почели да одлазе у Африку, тако да их до 1880. године готово више није ни било у Гвајани (Westerlund and Svanberg, ed., 1999).

Због неорганизованог исповедања ислама међу афричким робовима у Гвајани пре доласка новоослобођених робова са Индијског потконтинента, као и због углавном изгубљених нити које би их везивале за ислам, а такође и због прозелитизма који је трајао неколико векова, с правом се може рећи да је *ислам* у Гвајану дошао 1838. године.

2. Особености ислама у Гвајани

Исламски мисионари који су долазили у Гвајану до шездесетих година двадесетог века били су превасходно са Индијског потконтинента и промовисали су, преко литературе коју су доносили, наравно на језику урду, ханефитски ислам, и били су дочекивани еуфорично (Chickrie 1999: 188, 192). До тог периода, готово све молитве, чак и Фатиха, мо-

1 Остало је забележено да је аболицијом 1834. године новоослобођени роб по имену Томас Луис знао да чита текст *Кур'ана* на арапском, што је могао да научи само од својих старих, а не у Лондону у коме се школовао. О овоме су писали Ханам и Чикри (2009: 203).

2 Овде је изузетно важно напоменути да су сви они који имају корене на Индијском потконтиненту, а који су примили хришћанство, било да су у њега прешли из ислама или из неке од хинду религија, у Гвајани уживали повлашћени статус и британске власти су сматрале да су они подобнији за обављање разних послова, укључујући и рад у државној служби, него они који су остали муслимани или хиндуисти. То је трајало све до стицања независности 1966. године. Несумњиво је да су и Африканци, још као робови, били повлашћенији ако су били христјанизовани (видети: Khanam & Chickrie 2009: 205–206).

литве за Мирац и Рођење Пророка, изговарају се на језику урду (видети: Chickrie 1999). Уз то, ислам у Гвајани дуго задржава своје особености које су донели досељеници са потконтинента (исто), а које, осим у Гвајани, и дан-данас постоје у централној Азији, на Кавказу, у Турској, као и у другим исламским земљама у којима је суфијски утицај био јак. Тако, без улажења у догматски карактер ових особености, постоји неколико обичаја које су гвајански муслимани наследили од својих предака, као што су: *џа'зим*¹, прослава Мухамедовог рођења и *касиде*². Нарочито из ових особености треба издвојити фестивал *Тазија*³, који је у Гвајани укинут 1949. године, не због тога што припада шиитској традицији, већ зато што је током времена изгубио свој религијски значај. Иако не постоји званичан податак о томе, може се претпоставити да је међу досељеницима у Гвајану са Индијског потконтинента свакако било и оних који су припадали шиитском исповедању ислама, будући да шиизам има јако упориште на северу данашње Индије. Међутим, шиити су у Гвајани углавном асимиловани од стране сунитских муслимана, па се зато о њиховом утицају на данашњу Гвајану не може говорити са великом сигурношћу (Khanam & Chickrie 2009; Chickrie 1999). Ипак, тврдња да је фестивал укинут јер су у њему учествовали и немуслимати, тј. хришћани и припадници хинду религија – а што вређа муслимане и ислам – чини се мање тачном, понајпре што је укидање овог празника било пре сунификације Гвајане⁴. Пре ће бити да је празник укинут због тога што се на његов дан конзумирао алкохол (Khanam & Chickrie 2009; Chickrie 1999), а исто тако може се претпоставити да су се на тај дан упражњавале и разне забавне активности које могу да прате конзумирање алкохола. Ово свакако није у духу ислама, а нарочито не на дан оплакивања, што је суштина фестивала *Тазија*.

Поменуће особености ислама на датој територији често су предмет сукобљавања муслимана у целом свету и често се сматрају за новотарије у исламу, то јест, за традиције које нису у складу са ортодоксном

1 Стојећи изговарати: „Ја набиј, селамун 'алеике, ја расул, селамун 'алеике, ја хабиб, селамун 'алеике...”, у преводу: „Пророче, мир с тобом, Посланиче, мир с тобом, вољени, мир с тобом...” Овај поздрав, као и сви поздрави, изговара се на арапском (Chickrie 1999).

2 Хвалоспевне химне посвећене Богу.

3 Облик фестивала *Тазија* који је био присутан на подручју Гвајане јесте шиитски фестивал у коме се оплакује смрт имама Хасана ал-Аскарија, једанаестог од дванаест шиитских имама; верници на тај дан у литији/процесији, пратећи ковчег, носе штапиће тамјана (видети: *Encyclopaedia Britannica* – Tazia, Shi'ite festival). Наравно, не треба заборавити да и фестивали у којима се оплакује смрт имама Хусеина ибн Алија, трећег шиитског имама, и великог броја чланова његове породице такође носе назив *Тазија*.

4 О сунификацији ћемо писати у наредном делу текста.

исламском праксом. Међутим, поради очувања традиције и одржавања могулске традиције, а тиме и језика урду у богослужбеној употреби, Уједињени исламски Садр анђуман Гвајане – иначе најстарија преживела исламска организација у Гвајани, а треба напоменути да је основана да би се гвајански муслимани сачували од учења ахмедије (Westerlund & Svanberg, ed., 1999) – и данас нуди курсеве језика урду, на којима се изучава касида као део индоиранског наслеђа, па се чак организују и такмичења у касидама у целој земљи и здружно се подржава учешће у њима (Chickrie 1999). Такође, није само Уједињени исламски Садр анђуман Гвајане онај који спонзорише ова такмичења. То чине и неке друге исламске организације у Гвајани¹, тачније, Централна исламска организација Гвајане и Муслиманска омладинска лига (Chickrie 2007).

И поред настојања да се одржи ово наслеђе предака са потконтинента, стицањем независности 1966. године Гвајана се отвара према арапском свету и од тада много младих муслимана Гвајане одлази у арапске земље да би студирали теологију и арапски језик. Не само да је Гвајана била заинтересована за овај део света већ су и Арапи били заинтересовани за Гвајану. Тако је, рецимо, ондашњи отпражник послова либијске амбасаде у Гвајани Ахмед Ибрахим Ахвас порадио на давању стипендија младим Гвајанским муслиманима за студирање у Либији, што је на крају, између осталог, резултирало оснивањем Исламског труста Гвајане 1978. године (Chickrie 1999), који данас један од својих циљева види у „промовисању доброг и забрањивању зла у складу са *Кур'аном* и *сунейом*” (Chickrie 2007: 414) и који много ради на трансформисању ислама од „индијске ствари” према универзалној религији (исто). Повратници са студија у арапским земљама доносили су нека нова сазнања и стремљења, за која су веровали и верују да су много блискија изворном исламу него она која су оставили пре студија, што је изазвало и још увек изазива збуњеност и негодовање муслимана који следе исламску традицију потконтинента. Наравно, међу тим учењима која су донета из арапског света јесу и учења вахабизма (видети: Chickrie 1999); чак је и један мислилац приметио да „[...] Гвајанци нису много добили од стипендија даваних студентима да би се школовали у арапском свету, Индији или Пакистану, јер се само неколицина вратила кући, па чак и међу онима који су се вратили кући, још је мањи број оних који су дали позитиван допринос. Неки су и непотребно подигли правне тужбе, које служе само томе да се створи подела и збуњеност заједнице” (исто: 27).

1 Када се погледа свеукупно, исламске организације у Гвајани, од којих су оне најзначајније побројане овде, креирају целокупну исламску политику у земљи, пре свега зато што имају новац. Ипак, иако веома значајне, у овом раду ће се спомињати само у одређеним контекстима. О њима самима опширније је писао Рејмонд Чикри (2007).

Последица школовања Гвајанаца у земљама арапског света јесте тенденција ка хомогенизацији и униформности муслимана у њој, који одсад одбацују локалне и такозване секташке навике, међу којима су и оне које смо споменули, у корист униформне ортодоксне сунитске традиције. Овакав процес, који није везан само за Гвајану већ и за цео свет у коме живе муслимани, познат је под називом *сунификација*. Сунификацији нису доприносили и не доприносе само Гвајанци школовани у арапским земљама, већ и све већи број исламских мисионара из арапског света (видети: Chickrie 1999), а такође и формирање муслиманских колеџа у Гвајани, које финансирају управо богате муслиманске земље (исто), пре свега из арапског света, у којима се изучава ислам који је по својим обележјима пре свега арапски, док се на ислам који се упражњава у јужној Азији ту гледа као на ислам који је упрљан новотаријама.

3. Муслимани и језик

Сунификација у Гвајани – а у културном смислу ту се може говорити и о арабизацији – има још један нимало занемарљив аспект, а то је губљење језика урду међу муслиманима у њој. Они који су студирали у арапским земљама, а чији утицај међу гвајанским муслиманима очито није мали, дају предност арапском над језиком урду у богослужбеном смислу, будући да је службени језик енглески (видети: Chickrie 2002), а у претходном делу је већ напоменуто да су молитве, пре свега, изговоране на језику урду. Хинди и урду и даље остају популарани међу Индогвајанцима, који и данас гледају боливудске филмове (исто), што никако не значи да Индогвајанци тиме чувају традицију језика урду и пре се то може рећи за хинди. У том смислу, већ од почетка седамдесетих година двадесетог века, дакле већ са првим гвајанским повратницима са студија из арапских земаља, муслимани почињу да изврћу прошлост, па тако прикривају своје културно наслеђе Индијског потконтинента. Највеће напоре чине да се одвоје од такозваног „индијског” наслеђа и да представе потпуно одвојен муслимански идентитет. У том смислу, за оно што сматрају новотаријама у исламу криве хиндуизам, а тиме и његове следбенике; такође тврде за себе и за целу муслиманску заједницу у Гвајани да нису потомци индентираних радника из јужне Азије, већ да су потомци Арапа и да им је матерњи језик арапски а не урду (Chickrie 1999: 190–191). Колико је јак овај покрет арабизовања, говори податак да су се 1994. године у џамији у Корентину током једног Бајрама одржала два намаза – један на урду а други на арапском (видети: Chickrie 1999) – што је доцније имало за последицу да се у близини џамије где се ово догодило подиже нова. Данас, пак, и по селима у Гвајани

имамо случај да се наклоњени потконтиненталној традицији и они наклоњени арапској моле у различитим џамијама (Chickrie 2007).

Иако је за гвајанске младе генерације муслимана све неарапско погрешно, у смислу компромиса дошло се до решења да муслиманска деца у школама поред традиционалног језика урду данас уче и арапски у вечерњим часовима. С друге стране, може се рећи да су Индогвајанци, тј. потомци *индуса* са потконтинента, они који истрајавају на очувању потконтиненталне традиције уопште, а тиме и језика. Колико је то истрајавање велико, говори и податак да је постојао покрет да се језику хинди да статус званичног језика у Гвајани, поред енглеског (видети: Chickrie 1999). Овако нешто би свакако изазвало револт муслимана.

Овде је значајно напоменути да је Рејмонд Чикри својим чланком с насловом „Муслимани у Гвајани: историја, традиције, сукоби и промене”, објављеним у часопису *Muslim Minority Affairs* 2003. године, а који се појавио раније на интернету, тачније, 9. септембра 2001. (Terdman 2007: 7), бацио светло на једну земљу о чијим се муслиманима веома мало знало у свету. Сам чланак је касније инспирисао многе¹ да се баве Гвајаном и да у њу смештају било седиште Ал-Каиде, било извор радикалног ислама на западној хемисфери, а тиме да Гвајану виде као озбиљну претњу светској стабилности, што је било поткрепљивано открићем да је бивши члан Парламента Гвајане Абдул Бакир организовао заверу 2007. године за дизање у ваздух њујоршког аеродрома *Ц. Ф. Кенеди*, за шта му се после судило (Ehrenfeld 2010). Једна од последњих завера која је откривена јесте да је Аднан Шукриџума, један од вођа Ал-Каиде, а који има гвајански пасош, планирао нападе на њујоршки и лондонски метро у самоубилачком нападу. Рејмонд Чикри, писац чланка због којег се данас мало више гледа на муслимане Гвајане и на њихове активности него раније, данас као да се каје због написаног чланка јер му је намера била да разјасни традиционалистичку и реформаторску струју ислама у Гвајани, а не да прави сензацију, као и да наведе да сукоби које је у чланку разјаснио данас јењавају (Caribbean Muslims). Ипак, због Шукриџуме се Гвајана види као претња америчкој безбедности, о чему је писао Тердман (2007).

4. Гвајана и исламски *свеј̄*

Гвајана је 1996. године званично постала стални посматрач у међународној исламској конференцији (МИК), што је продубило везе између Гвајане и земаља Блиског истока за време мандата председника Чедија Џагана (Chickrie 2008b). Током Осмог самита МИК у Техерану 1997.

1 Између осталог, видети: *The Treat of Religious Radicalism in Guyana*.

године, Гвајану је представљао др Мухамед Али Один Ишмаил, тада амбасадор Гвајане у САД. Уз јаку подршку Ирана, гвајанска молба за стално чланство прихваћена је 1998. године, од када постаје 56. стална чланица Конференције (исто). Везе Гвајане са исламским светом су цветале и Гвајана је у МИК-у увек имала свог активног представника. Највећа залагања Гвајане у МИК-у била су у вези са палестинским питањем (исто), а о томе колико је палестинско питање популарно у Гвајани, говори и податак да Гвајана обележава Дан Палестине. Међутим, доласком Бората Џагдео на чело Гвајане 1999. године, а нарочито од почетка његовог другог мандата 2006, Гвајана је МИК-у постепено придавала све мање значаја, да би нехај према Конференцији кулминирао када је Џагдео без икаквог потоњег брифинга и давања смерница одобрио слање председника ЦИОГ Фазила Феруза и Роналда Гађрађа, амбасадора Гвајане у Индији, да присуствују самиту МИК-а у Дакару 2008. године (исто).

Велики заокрет Гвајане у односима према исламском свету под председником Боратом Џагдео догађа се већ после самита у Дакару, када је председник обећао да ће у будућности више пажње посвети овом делу света, па је тако 2009. посетио муслиманске земље, прво Либију, а онда и Сирију и Јордан, у оквиру своје блискоисточне туре. Посета је прекинута у Јордану због смрти бивше председнице Гвајане Џенет Џаган (Chickrie 2009), али су нове посете заказане већ за почетак 2010, и то Катару, Уједињеним Арапским Емиратима и Кувајту, а њихов циљ је био, како је то сам председник Џагдео рекао на конференцији за штампу 3. априла 2009, „уношење разноликости извора инвестиција” (исто).

Почетком 2010. године, осим поменутих земаља, председник Џагдео је посетио и Иран. Када се погледа у доступну литературу и писане чланке о односима Гвајане са исламским земљама, Иран се најчешће намеће као први сарадник и пријатељ Гвајане у овом свету. Зато треба рећи нешто више о сарадњи ове две земље:

Током владавине шаха Резе Пахлaviја у Ирану, Гвајана није имала са Ираном успостављене ни дипломатске односе. Међутим, након Исламске револуције у Ирану 1979. године, те везе су успостављене, па две земље почињу сарадњу, понајвише у међународним организацијама, попут Уједињених нација, Групе 77 и Покрета несврстаних (Chickrie 2008a). Током Самита несврстаних у Коломбџу 1995. године, тадашњи председник Гвајане Чеди Џаган и ирански министар иностраних послова Али Акбар Велајати имали су билатерални састанак на коме је председник Џаган рекао да је Иран направио значајан напредак у многим областима и да је Гвајана заинтересована за ближу сарадњу са Ираном

на међународним форумима. Том приликом Џаган упућује званичан позив министру иностраних послова Ирана да посети Џорџтаун (исто). Уследила је посета Гвајани специјалног изасланика министра иностраних послова Ирана Махмуда Ваезија, који је председнику Гвајане, овог пута Самјуелу Хиндсу, предао писмо иранског председника Акбара Хашемија Рафсанџанија у коме га позива да учествује на председничком самиту МИК-а у децембру исте године, када на њега одлази др Один Ишмаил (Chickrie 2008b), који ће Гвајану у МИК-у представљати на свим састанцима које је организација имала све до 2003. године (Chickrie 2008b). Већ следеће године, као што је овде већ речено, Гвајана постаје стална чланица МИК-а.

О односима између Гвајане и Ирана др Ишмаел је једном приликом рекао да су изузетно добри и да се Гвајана и Иран редовно консултују у Уједињеним нацијама и у оквирима МИК-а, као и да Иран у политичком смислу никада није покушао да наметне своја религијска убеђења Гвајани¹ и да је пружао Гвајани велику подршку у УН и МИК-у у вези са отписивањем дуга. Такође – како је то др Ишмаел рекао – Иран у УН несеквично порджава Нови глобални људски поредак², као и то да је Иран био потпокровитељ Предлога резолуције о Новом глобалном људском поретку³, која је јавним гласањем усвојена на 65. седници Генералне скупштине Уједињених нација у последњим данима децембра 2010. године (UN Resolution Promotes „New Global Human Order”).

Посета је, по свему судећи, била историјска. Овде је важно истаћи да је вођа иранске Исламске револуције ајатолах Али Хамнеи председнику Џагдеу истакао, несумњиво у смислу подршке Новом глобалном људском поретку, да су „[...] земље које одбијају (инострану) доминацију и које заиста доживљавају ту доминацију наши (ирански) пријатељи, без обзира на расу и језик” (Tehran Times).

1 Иран следи шиитски ислам, који је у многим аспектима ближи православљу него што је то сунитски ислам.

2 Нови глобални људски поредак (НГЉП) јесте иницијатива бившег председника Гвајане Чедија Џагана, коју је креирао 1992, а поводом које је 1996. организована Међународна конференција о Новом глобалном људском поретку, на којој је представљена филозофија Џаганове иницијативе и основни принципи НГЉП. Укратко, циљ НГЉП јесте сузбијање сиромаштва сиромашних и неразвијених земаља и њихово оживљавање кроз праведно партнерство са развијеним светом, при чему се развојна стратегија, утемељена на принципима НГЉП, усредсређује на везу радника са производима његовог рада и на процес производње датог производа. О НГЉП и његовим принципима опширније информације су изнесене у оквиру Истраживачког центра Чедија Џагана (Cheddi Jagan Research Centre).

3 О односима између Гвајане и Ирана писао је Чикри (2008).

5. Политичко организовање и исламске организације у Гвајани

Током седамдесетих година двадесетог века, код гвајанских муслимана појавила се идеја да формирају своју политичку партију и дошло је тада до стварања Уједињене муслиманске странке Гвајане (Guyana United Muslim Party), окупљене око Хусеина Ганија (Chickrie 1999), који је очекивао да ће да освоји пет места у парламенту, али му то није пошло за руком јер су се две главне гвајанске партије стално улагивале муслиманима (Chickrie 1999: 189).

Данас ова партија, иако постоји, чини се да нема никакав значај. Вођа јој је Мухамед Назир, који странку финансира захваљујући својим зарађеним средствима, чланарини, пријатељима и добротворима (Guyana Review Article on Janet Jagan instructive).

Иако, суштински, муслимани немају политичку партију од значаја, не значи да њихове организације немају утицај у друштву и да нису фактори на међународној политичкој сцени. У овом раду набројане су оне најзначајније и није тешко закључити да их ипак има много за једну малу и добрим делом ретко насељену земљу. Због поменуте јаке хришћанске мисионарске делатности у доба британске владавине, која је, слободно се може рећи, ишла до дискриминације оних који хришћанство нису хтели да приме, муслимани су почели да оснивају своје организације у четвртој деценији двадесетог века поради очувања сопственог идентитета у земљи (видети: Chickrie 2007). Током времена, а понајвише због одласка младих Гвајанаца на студије по арапском свету, о чему је раније било речи, све организације су подељене на оне које су за то да се следи традиција са Индијског потконтинента и на оне које су за арапски приступ исламу (исто). Временом је такође долазило до сукобљавања јер су они муслимани који су се школовали у арапском свету држали да они боље познају традицију (исто) баш зато што су школовани на местима одакле је ислам и потекао. Међутим, данас када су и они наклоњени потконтиненталној традицији почели да примају много већу подршку школоване уleme из Индије и Пакистана, јаз се некако премостио, па је зато дошло до извесног помирења две струје и најзад до схватања да ипак сви следе ортодоксну исламску традицију (исто).

Међутим, ако се узме у обзир и тврдња да је за младе нараштаје муслимана у Гвајани све оно различито од арапског света погрешно (Chickrie 1999: 189) и да Индија и Пакистан нису више први избор за одлазак на школовање (Chickrie 1999), као и споменуто извртање прошлости које иде ка везивању порекла гвајанских муслимана за Арапе, јасно је у ком правцу иде ислам у Гвајани.

Осим ових догматских расправа, које највероватније не јењавају у Гвајани, проблем са којим су се суочиле организације јесте то ко представља гвајанске муслимане. До времена пре 1979. године, сматрало се да је Уједињени исламски Садр анђуман Гвајане (УСАГ) њихов званични представник. Међутим, њему је отказан национални статус (Chickrie 2007) када се током политичких превирања 1962–1978. УСАГ суочио са политичким проблемима (исто) и када се 1972. године поцепало у две групе: једна се идентификовала са партијом на власти, а друга са опозицијом (Westerlund & Svanberg, ed., 1999: 454). Ипак, гвајанске власти су позивале Централну исламску организацију Гвајане (ЦИОГ) приликом решавања неких проблема, а званичан статус је изашао на видело када је 1993. године ЦИОГ био позван да учествује у пратњи покојног председника Гвајане Чедија Џагана када је обилазио земље Блиског истока (видети: Chickrie 2007), а исто се учинило приликом председничке посете Индији (исто). Званичан статус представника види се у чињеници да власти Гвајане упућују директно секретаријату ЦИОГ све захтеве и дописе приспеле из исламског света, а који се тичу свих економских, политичких и културних веза Гвајане са тим земљама, а такође су и сви амбасадори из исламских земаља у Гвајани посетили секретаријат ЦИОГ (исто).

Није тешко закључити да су све остале организације завиделе ЦИОГ на таквом статусу и да завиде још увек, али не треба заборавити да је председник ЦИОГ Фазил М. Феруз једном реаговао и позвао све исламске организације које делују у Гвајани на сарадњу (Chickrie 2007).

Будући да је статус Централне исламске организације Гвајане повлашћен од стране државе, а такође и од стране исламског света, заслужује да се каже нешто више о њој.

Централна исламска организација Гвајане основана је 1979. године с циљем да се у земљи реорганизују муслимани и да се деполитизује ислам. Од тада, ЦИОГ ради на добробити муслимана, па и немуслимана, у земљи, стара се о јачању муслиманског образовања, о пропаганди ислама, као и о социјалном добру, путем својих многобројних програма. Један од највећих изазова овој организацији јесте међурелигијски дијалог и заједнички рад са верницима других вероисповести ради остваривања заједничких циљева, као што су: демократија, секуларизам, социјална правда и хармонија међу верским заједницама.

Што се образовања тиче, ЦИОГ води програме едукације имама, вероучитеља, жена и омладине. Двадесет три муслиманке су 1992. године основале Национални комитет сестринских дела (National Committee of Sisters' Affairs) који на волонтерској основи ради на извесним пројектима образовања, било самостално, било кроз подршку ЦИОГ, а као

једна од најзначајнијих активности Националног комитета сестринских дела издваја се образовни програм под њиховим вођством за давање савета брачним паровима који се суочавају са проблемима, а исто тако и програм за жене и децу са истом тематиком, при чему се усредсређују на религиозне теме. С друге стране, ЦИОГ покрива и образовање из секуларних области, попут менаџмента, друштвене одговорности, обуке за рад на рачунару, часова енглеског, математике, природних наука итд. Исламска банка за развој из Џеде у Саудијској Арабији 1997. године упутила је финансијску потпору за оснивање четири струковне школе. Међутим, приликом посете представника Исламске банке за развој (ИБР) Гвајани, у разговору са председником Гвајане Џагдео и члановима ЦИОГ нагласили су да ће обуставити финансирање уколико у тим школама не буде радило квалификовано наставно особље. У смислу сарадње ЦИОГ са ИБР на пољу образовања, истиче се давање зајма без камате студентима муслиманима који студирају на Гвајанском универзитету, што је отпочело 1999. године. Исто тако, стипендије се обезбеђују и за студије исламских наука у Египту, Пакистану, Малезији и Сирији.

Дистрибуција зеката под покровитељством ЦИОГ је изузетна јер се скупљени новац од зеката даје онима којима је најпотребнији. На годишњој основи ЦИОГ у сарадњи са Кућом зеката Кувајта спонзорише тзв. Дан сирочади, чији је циљ да истакне потребу за већом заштитом деце. Чак и сам председник Гвајане Барат Џагдео често истиче своје дивљење према харитативним делатностима муслимана, па је једном, приликом присуства прослави Дана сирочади, покренуо иницијативу за нове законе о заштити детета у Гвајани. Сама сирочад уживају помоћ у образовној, социјалној, медицинској и финансијској области.

Медицински комитет ЦИОГ води програм медицинске помоћи у сиромашним деловима земље, многи лекари муслимани раде као волонтери, а Медицински комитет помаже и онима који треба да иду у иностранство на лечење, чак и на најскупље операције срца за најмлађе, и то без обзира на расну или верску припадност. Обезбеђује и бесплатно *сунећење* сиромашних муслимана. Управо са исламским организацијама у Кувајту, са којима ЦИОГ има веома добре везе, Медицински комитет ЦИОГ је донирао Државној болници у Џорџтауну апарате са цезијумом и опрему за неурохирургију. ЦИОГ је преузео на себе да отвори Центар за дијализу, у коме би цене услуга биле упола ниже него у приватној пракси. ЦИОГ обезбеђује превоз упокојених, заупокојену одећу, сандуке и *џусл* (обредно прање) сиромашним муслиманима и врло активно ради на томе да *ценаза* (сахрана) сиромашних муслимана који умру у болници у Палмсу или Џорџтауну буде бесплатна. За затворенике ЦИОГ има два програма: један је везан за *џуму* (молитву петком) у

затворима, а други за обуку затвореника за овладавање занатима. У том смислу, ЦИОГ помаже затвореницима да плате трошкове Карипском испитном већу (Caribbean Examination Council – СХС) како би завршили своје средњошколско образовање. Током рамазана, ЦИОГ издаје чланке везане за веру у свом гласилу *Ал-Бајан*, као и у дневним новинама. Такође, спонзорише радио и телевизијске програме током целог месеца рамазана. За Курбан-бајрам ЦИОГ има специјални програм на радију и телевизији, а за исти празник ЦИОГ дистрибуира џамијама *курбан* (ритуално заклан ован).

Захваљујући Правном комитету ЦИОГ, на чијем је челу омбудсман, муслиманима је обезбеђено бесплатно правно саветовалиште и помаже им се у припреми правних докумената. Може се рећи да је ЦИОГ једна динамична невладина организација, коју цене како муслимани, тако и немуслимати (видети: Chickrie 2007: 418–421).

Закључак

Муслимани у Гвајани преко својих организација и чланства у Међународној исламској конференцији несумњиво доприносе друштву у целини у економском смислу, пре свега преко приступа фондовима Међународне исламске конференције и Исламске банке за развој, а исто тако и преко богатих муслиманских земаља појединачно. Такође, због чланства у МИК-у, Гвајана од исламског света добија несечичну подршку у Уједињеним нацијама. Међутим, ако узмемо да је извртање прошлости, везивање за различите идентитете, било верске, било националне, па и мењање језика доводило до крвавих сукоба у свету, као што је то био случај са бившом Југославијом и Либаном, а што је – из искуства знамо ми са простора бивше Југославије – незаустављив процес, без обзира на помирења која се врше „у ходу”, потенцијални проблем за Гвајану у целини може да представља крвави сукоб на верској и расној основи, јер су Арапи, за које се везују реформисти ислама у Гвајани, семитски а не индоевропски народ. Уз то, ако се узме у обзир и антагонизам према потомцима Индуса, чији су преци пре христијанизације следили хинду религије, а и према Индусима који су и поред христијанизације задржали своју традиционалну хинду религију, свеукупно Гвајани може да прети грађански рат либанског типа, где се свако бори против сваког.

Примљено: 27. августа 2014.

Прихваћено: 2. октобра 2014.

Литература

- Caribbean Muslims (2011), <http://www.caribbeanmuslims.com/authors/2/Raymond-Chickrie?Page=2> (приступљено 27. 1. 2011)
- Cheddi Jagan Research Centre (2014), http://jagan.org/CJ%20Articles/NGHO/about_ngho.html (приступљено 13. 10. 2014)
- Chickrie, Raymond (1999), „Muslims in Guyana: History, Traditions, Conflict and Change”, in: *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 19, No. 2, pp. 181–195.
- Chickrie, Raymond (2002), „The Afgan Muslims in Guyana and Suriname”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 22, No. 2, pp. 381–399.
- Chickrie, Raymond (2007), „Islamic Organizations in Guyana: Seventy Years of History and Politics, 1936–2006”, in: *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 27, No. 3, pp. 401–428.
- Chickrie, Raymond (2008a), *Guyana and Islamic World*, published 23th June, Guyana, www.guyana.org/features/Guyana_and_the_Islamic_World.pdf (приступљено 27. 1. 2011)
- Chickrie, Raymond (2008b), *Guyana and the OIC under the Jagdeo Government*, Published 31th March, <http://www.caribbeanmuslims.com/blogs/6/Guyana-and-the-OIC-under-the-Jagdeo-Government.html> (приступљено 27. 1. 2011)
- Chickrie, Raymond (2009), *Analisis of Guyana: President B. Jagdeo Mid-East Visits*, Published 10th April, <http://www.caribbeanmuslims.com/blogs?Page=11> (приступљено 28. 1. 2011)
- Chickrie, Raymond – [Carribbeanmuslims.com](http://www.caribbeanmuslims.com/authors/2/Raymond-Chickrie), <http://www.caribbeanmuslims.com/authors/2/Raymond-Chickrie> (приступљено 28. 1. 2011)
- Chris, Zambelis (2006), *The Treat of Religious Radicalism in Guyana*, објављено 28. јула, <http://www.ocnus.net/cgi-bin/exec/view.cgi?archive=99&num=25412> (приступљено 28. 1. 2011)
- Ehrenfeld, Rachel (2010), *Special Report: Guyana Islamic Trust tours work with Muslim Brotherhood-affiliated Charities*, 1st August, <http://moneyjihad.wordpress.com/2010/08/01/special-report-guyana-islamic-trust-touts-work-withmuslim-brotherhood-affiliated-charities/> (приступљено 27. 1. 2011)
- Encyclopaedia Britannica – Tazia (Shi'ite festival), <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/584965/tazia>, (приступљено 25. 1. 2011)
- Guyana's President Jagdeo begins Iran visit*, <http://www.kaiteurnewsonline.com/2010/01/21/guyana%E2%80%99s-president-jagdeo-begins-iran-visit/> (приступљено 28. 1. 2011)
- Guyana Review Article on Janet Jagan instructive* 2009, Stabroek News, wenesday, 17th June, <http://www.stabroeknews.com/2009/opinion/letters/06/17/guyana-review-article-on-janet-jagan-instructive/> (приступљено 26. 1. 2011)
- Khanam, Bibi H. & Chickrie, Raymond S. (2009), „170th Anniversary of the Arrival of the First Hindustani Muslims from India to British Guiana”, in: *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 29, No. 2, pp. 195–222.

- Subway Suicide Bomb Plot: Adnan Shukrijumah Accused Of Terror Plan* (2010), The Huffington Post, 7th July, http://www.huffingtonpost.com/2010/07/07/subway-suicide-bomb-plot_n_638083.html (приступљено 27. 1. 2011)
- Tehran Times*, http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=212760 (приступљено 29. 1. 2011)
- Terdman, Moshe (2007), „Radical Islam in the Caribbean Basin: A Local Problem or a Global Threat?” The Project for the Research of Islamist Movements (Prism), *Occasional Papers*, Vol. 5, No. 4.
- UN Resolution Promotes (2010), *New Global Human Order*, 29th December, http://www.globalgovernancewatch.org/spotlight_on_sovereignty/un-resolution-promotes-new-global-human-order (приступљено 28. 1. 2011)
- Westerlund & Svanberg, Ingvar (ed.) (1999), *Islam Outside the Arab World*, New York, St. Martin's Press.

Islam and Muslims in Guyana: Divisions, State Welfare and Links with the Muslim World

Vladimir Ćirić

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade, Serbia

With its total population of 7.3% of Muslims Guyana is the only country in the Western Hemisphere which is a permanent member of the International Islamic Conference. Apart from a brief historical overview of immigration of Muslims in Guyana from the Indian subcontinent, this paper presents certain aspects through which Muslims in Guyana assert themselves socially and what impact they make on society and the welfare of the Guyanese people as a whole. Particular attention is given to the problems that Guyanese Muslims face every day, such as Arabization, Sunnification and the conflict of traditionalist and reformist currents. Due to the connection of Guyana with Iran that is increasingly flourishing, this paper outlines the relationship between the two countries.

Keywords: *Islam, Muslim, Guyana, tradition, Indian subcontinent, the Islamic organization, international relations*